

Álmunkban saját életünk költőivé válunk

Interjú **Eugen Drewermann**-nal

Drewermann úr, figyel Ön az álmaira?

Nagyon is. Csak azért vagyok képes megérteni azoknak az embereknek az álmait, akik terapeutikus beszélgetésre jönnek hozzám, mert megtanultam, hogy magam is befelé tekintsek.

És hogyan bánik Ön az álmaival?

Olykor leírom, de mindenképpen igyekszem figyelembe venni őket. Már azáltal nő a jelentőségük és a súlyuk, hogy elmondom őket. Rendszerint azonban egyáltalán nem olyan egyszerű saját álmaink nyomára bukkanni. Az ember könnyen hajlik arra, hogy már az alvás idején leértékelje, vagy jelentéktelennek minősítse az álmát. Emlékszem olyan esetekre, amikor magukban az álmaimban hallottam, hogy azok nem fontosak. De épp ilyenkor érdemes különösen is odafigyelni rájuk. E tekintetben biztosan igaza volt Sigmund Freudnak: Az álmoknak az a funkciójuk, hogy óvják az alvást. Az álmok alvásunk őrei.

De biztosan nem ez az egyetlen szerepük...

Arra a kérdésre, miért álmodik az ember, és mit jelentenek az álmok, ma meglehetősen különböző válaszokat adnak. Freud számára az álom a tudattalanhoz vezető királyi út volt. Ő úgy látta, az álom a napnak azokat a maradványait dolgozza fel, amelyek szimbolikusan olyan belső konfliktusokhoz kapcsolódnak, amelyek talán már gyermekkorunktól fogva feldolgozatlanul szunnyadnak tudattalanunkban, de a minket ért hatások miatt nem oldhatóak meg. Freud abból indult ki, hogy az álmok ezeket a konfliktusokat tükrözik és dolgozzák fel, és útmutatást is adnak ezeknek a konfliktusoknak a megoldásához. Vagyis: az álom tartalmazza a probléma diagnózisát, az okok és összefüggések magyarázatát (anamnézis) és a prognózist is, tehát az ember jelenét, múltját és jövőjét.

Minden álmokra érvényes ez?

Nem, nem minden álom tartalmaz rendkívüli üzenetet. Sok zagyvaságot is álmodunk. Azok az emberek, akikből hiányzik bizonyos mélység, álmukban sem jutnak el erre a mélységre. Nem álmodunk nagyon másképp, mint ahogy hétköznapijainkban élünk. Mindazonáltal előfordulhat, hogy hétköznapi felfogásunk teljesen ellentétes azzal, amit álmaink mondanak, tehát hogy nagy a tudatunk és a tudattalanunk közötti szakadék. Ilyenkor óriási feszültség támad a között az emberi hozzáállás között, amely hozzájárul a belső konfliktusok elfojtásához, és annak a tudattalan anyagnak a dinamikája között, amelyet elfojtunk, pedig azt szeretné, ha figyelembe vennénk.

Hogyan értelmezik még az álmokat?

A neurológia képző eljárásai révén ma sokkal jobb lehetőségeink vannak arra, hogy belenézünk az agyba, és így megmutatkozik, hogy már az anyaméhben lévő magzat is végez álommunkát. Ezt a tényt a leg-

jobb akarattal sem lehet elfojtott konfliktusokra visszavezetni. Az álom tehát olyasmi is, mint a próbacselekvés, olyan lehetőségek és elképzelések lejátszása, amelyeket aztán átültethetünk a hétköznapiakba. Ennél fogva az álmokban olyan tanulási folyamat zajlik, amely megelőzi a valóságban történő kipróbálást. Ennek felelne meg, hogy fantáziánk egészen biztosan sokkal gazdagabb, mint tapasztalati világunk.

És miért történik mindez az alvás idején?

Léteznek olyan vizsgálatok, amelyek azt mutatják, hogy a hétköznapi benyomások és a tanultak elraktározása lényegileg alvásunk idején történik. Ha megakadályozzuk az embereket abban, hogy megkapják a szükséges mennyiségű alvást, akkor elmarad az agyban ez az elhelyezési folyamat. Ennyiben az álmok is hozzájárulnak ahhoz, hogy még egyszer lejátszunk tapasztalatainkat és elképzeléseinket, és felülvizsgáljuk használati értéküket. Ekkor erről a kérdéstről van szó: Mit tudok kezdeni azzal, amit eddig megéltem és megtanultam? Érvényes maradhat mindez?

Vannak azonban olyan hangok is, amelyek azt mondják: Minden álom szertefoszlik, az álmoknak semmi értelmük nincs. Az álom „semmi más”, mint az agy bizonyos idegi kapcsolatainak terméke.

Ténylegesen léteznek olyan neurológusok, akik tiszta spekulációnak tartják, és ezért elvetik az álompszichológiát. Azt hiszem, ezek a neurológusok tévednek. Egészen különböző emberek sok-sok álma alapján az a benyomásom, hogy az álomban olyasmi mutatkozik meg, ami különben semmilyen más úton nem válna világgá az érintett számára. Ezenkívül nemcsak az egyéni álmokat és azok szimbolikus nyelvét kell tekintetbe vennünk. A népek meséiben, mítoszaiiban, hagyományaiiban és a vallási szimbólumok rendszerében is találunk olyan kifejezésformákkal, amelyek igen közel állnak az álmokhoz. Ha kiderül, hogy bizonyos elképzelések szerte a földkerekségen újból és újból kialakulnak, akkor kézenfekvő abból kiindulni, hogy létezik az emberben egy olyan képző réteg, amely nyilvánvalóan évezredek óta hozzátartozik a pszichéjéhez. Ebben az esetben inkább az lenne különös, ha az ebből a rétegből jövő üzeneteket nem tudnánk megélni egyéni álmainkban. Léteznek nagy álmok, és kicsi, egyéni álmok, s a kettő között fekszik a költészet. A költészet olyan elbeszéléseket komponál, amelyek példászerű jelentőségük arra nézve, hogyan birkózunk meg az élettel. Az egyéni álmodó sem tesz nagyon mást, mint hogy az alvás idejére saját életének költőjévé magasodik. Az álmodó úgyszólván a maga életének Goethéjévé vagy Shakespeare-évé válik. Tudjuk: Ha megfosztják az embert annak lehetőségétől, hogy feldolgozza életét ezen a költői síkon, akkor lelkiileg megbetegszik.

Tendenciájukat tekintve a személyiség fejlődését ösztönzik az álmok?

Égészen biztosan felbukkanhatnak az álmokban olyan képek, amelyek olyan folyamatokról beszélnek, amelyeket az álmodó már legyőzött. Gyakrabban kerülnek elő olyan témák, amelyek aktuális megoldást kívánnak. És megmutatkoznak annak útjai, hogy az Én miképpen bánik vagy bánhatna konfliktusaival a mindenkori személyiség keretein belül. Az álommal foglalkozás révén aztán még pontosabban ki lehet dolgozni ezeket az utakat. Ki lehet mutatni bizonyos hiányosságokat, rá lehet világítani bizonyos gátolt utakra. Az álmokról folytatott beszélgetés a mélyebb tudatosítás lehetősége. Az ember világosabban látja saját határait, eddig észre nem vett esélyeit, bátrabbá válik, hogy szembenézzen olyan dolgokkal, amelyek rég megérték arra, hogy kimondják őket.

Az álmokba nyilván befolyik az is, ami kívülről, a kultúra és a társadalom részéről hat az ember pszichéjére. Nem kell-e ezeket a tényezőket is figyelembe venni az álmok értelmezésekor?

De igen. Nem lehet megvizsgálni az egyéni psziché félelmeit, kényszereit, a rá kiszabott magatartási sablonokat anélkül, hogy egyidejűleg ne gondolkodnánk el kritikusan arról a társadalomról is, amely hozzájárult a félelmek vagy sablonok kialakulásához. Ez egyébként érvényes az egyház intézményére is, amely gyakran káros módon képeződik le az ember pszichéjében. Az egyén gyógyulása ennyiben mindig annak az útja is, hogy tudatosítjuk a társadalom és a kultúra megbetegítő vonatkozásait.

Mi a szerepe az ún. „ábrándozásnak”, amelynek során valaki életének másfajta irányultságáról „álmodik”, vagy például éppenséggel egy emberibb társadalomról?

Itt arról a feltétlen vágyigényről van szó, hogy az emberek között lehetséges a béke, és nem azé a rettenetes szenvedése az utolsó szó, amely társadalmi állapotunk őszintétlenségére és embertelenségére utal. Az efféle álmok egyik legnagyobbikát a názáreti férfi álmodta. Csodálatos álma volt arról, hogy Isten országa karnyújtásnyira van, csak a kirekesztettek és a földre terítettek pártjára kellene állnunk, és meg kellene látnunk, hogy a világ emberibbé válásának esélye éppen abban áll, hogy az egyébként minden reményt nélkülöző embereket minden akadály ellenére visszahozzuk egy olyan társadalomba, amely nem kizár, hanem meghív. Ez feltételezi, hogy az ember, amennyire csak lehetséges, előítéletektől mentesen beleszócsátkozik abba, ami a másik lelkében végbemegy. Sőt, azt kell mondani: Kizárólag az Isten kegyelméről szóló álmok érteti meg velünk az emberek álmait. Jézus

álma, víziója Isten országáról, amely az ő személyében már elkezdődött, átlép minden olyan határt, amely elválasztja az embert az embertől, akár Isten nevében is. Sürgős szükségünk van ilyen álmokra, egy jobb, emberibb élet effajta vízióira ahhoz, hogy életben maradjunk.

Csak hogy az ilyen álmokat gyakran elvetik mint olyan álmodozást, amelynek semmi köze sincs a valósághoz.

Aki színes szappanbuboréknak tartja, és ezért elveti az álmokat, az álrationális módon viselkedik, és végső soron az elnyomók kezére játszik. Az álom és a valóság kritikus szembeállítása többnyire annak igazolását szolgálja, amit az illető valóságként határoz meg. De ki határozza meg, mi a valóság? Jobbára azok, akik hatalmon vannak. Csak semmi álom, hogy a gazdagok gazdagok maradjanak, a szegények pedig szegények!

Hiszen az is az egyik probléma, hogy az embernek egészen különféle álmai lehetnek. Hitler álma egy nagynémet birodalomról inkább álomtörzso, nemde?

Az álmokat ki lehet zsákmányolni, és vissza lehet élni velük. A korábbi amerikai elnök, Ronald Reagan kijelentette, hogy van egy álma: a „csillagok háborúja” volt ez, az az abszolút militarizált biztonsági háló, amely minden józan nemzetközi felelősséget meghíúsít. Ezeket az álmokat a hatalmasok szövik és írják elő, s aztán rémálommá válnak az érintettek számára, akiknek fizetniük kell értük. Ha a valóságot oly módon határozzák meg, hogy az a napvilág fényénél az örültséggel bizonyul egyenértékűnek, akkor egyúttal emberek millióinak túlélési reményeit rombolják le.

Tehát arról is vitáznunk kell, melyek az igazi, és melyek a hamis álmok?

Léteznek olyan álmok, amelyek az integrációt szolgálják, és léteznek olyan álmok – mindenekeelőtt azok, amelyeket manipulatív módon kívülről határoznak meg

–, amelyek csak a rombolást szolgálják, vagy reklámtükként ültetnek az emberek lelkébe. A politikai üdvözítőkről szóló álmok – lásd George W. Bush-t – pusztá embereket tesznek olyan várakozások messiási hordozóivá, amelyek végső soron csak csalódást okozhatnak.

Mit lehet tenni akkor, ha a boldogabb élet, a jobb, humanusabb társadalom álmai csalódást keltenek, amint az gyakran megtörténik? Mi kell ahhoz, hogy mégis tovább tudjunk élni?

Nem ismerek más választ, csak ezt: Még komolyabban kell vennünk az álmokat. Személy szerint nagyon csalódott vagyok azon visszalépések miatt, amelyeket a német társadalomban el kell könyvelnünk. A vietnámi háború után azt hittük, hogy egy nyílt, demokratikus társadalom sosem fogad el többé olyan háborút, amelyet maga provokál. Az ellenkezője történik. A hetvenes évek elején azt hittük, hogy az észak és dél ellentétével kapcsolatos mindenfajta politika számára az szabja meg a cselekvés irányát, hogy olyan világot akarunk, amelyben egy igazságos világpiac által egymáshoz hangoljuk a béreket, az életszínvonalat és a termelési feltételeket. Ám ma éppoly erősen kizsákmányolják a Harmadik világot, mint valaha.

Ami engem illet, mindebből megtanultam, hogy az emberiség motivációját csak a vallás világa nyújthatja hitelesen. A politikai elkötelezettség a sikerből él, különben hamis. Vallásilag nézve azonban az embernek szabad kudarcot is vallania, hiszen csak az a fontos, hogy lelkiismerete szerint járjon el. A meggyőződésünkhöz való hűség végtelenül fontosabb, mint a kíméletlen pragmatizmus. Engem a vallás vigasztal meg. Ha az ember komolyabban veszi az álmait, könnyebben el tudja fogadni a kudarcokat.

Társadalmunkban azonban inkább leértékelik a konstruktív álmokat...

Egyrészt elnyomjuk a látnokokat, a vallási prófétákat, a társadalmi forradalmárokat. Másrészt a legfelszínesebb értelemben kizsákmányoljuk az emberek nagy vágyait és szükségleteit...

...a banális álmoknak van létjogosultságuk?

...például plakátokon gyönyörű természeti képpel reklámoznak egy cigarettamárkát, amely állítólag a tágasság és a függetlenség, a nagyság és a szabadság érzésével tölti el az embert. Alatta az áll, mennyi nikotint tartalmaz ez a cigaretta, hogy tönkretegye az életet. Eltontmondásossága miatt tökéletesen abszurd mindhárom üzenet.

Elmenne-e Ön odáig, hogy azt mondja, az álom – valóság nézve – Isten nyelve?

Az álmok a lélek viszonylag cenzúrázatlan kísérletei arra, hogy tisztába kerüljön önmagával. Ennek szerintem vallási háttere van. Az álomban az ember azt éli át, hogy teljesen elfogadják őt, és nem cenzúrázzák. Szabad léteznie. Szabad élnie. A kegyelmet éli át. Lényegileg a létről és a nem-létről, az igazságról és a hamisságról van szó. Isten nyelve ténylegesen arra képes a lelkünkben, hogy olyan képeket mutat nekünk, amelyek ellentmondanak a valóságnak, amelyek tehát ablakot vágnak földi létünk betonbörtönén, és így lehetővé teszik, hogy kívülről fény áradjon be. Ezek a kifelé mutató képek az álmok. Szimbolikus elbeszélések rögzítik őket, akár csak például a Bibliában, ahol angyalok lépnek a színre, és furcsa csodák történnek, mivel olyan kegyelmet él át valaki, amelyben egyébként sosem lenne a mi pénz, hatalom, háború és erőszak által meghatározott világunkban.

Hartmut Meesmann

Forrás: Publik-Forum Extra, 2005. február

A vízzenjárás – Péter álma?

Lelkünk csodálatos adománya az a képességünk, hogy álmodni tudunk. Minden éjszaka megjelenik szellemünk szeme előtt a hétköznapok ellenvilága a maga sajátos logikájával és a maga törvényszerűségeivel, amelyek ellentétben állnak mindazzal, amiben megpróbálunk megkapaszkodni a tudatunkkal. Lelkünk e rejtett mélységeiben olyan félelmetes jelenetek pihennek, amelyeket nappal nem merünk észrevenni, de a válasz és a bizalom képei is, amelyek éjjel úgy bukkannak fel, mint a termékenyítő víz, amely a forrásból felfakadva szétömlik a vízhiányos földön.

Alighanem az ilyen gyógyító és értelmező álmok módjára kell felfognunk a Jézus vízzenjárásáról és Péter hozzámeneteléről szóló evangéliumi jelenetet (Mt 14,22–33). Nem olyan emlék ez, amely Jézus

életének egyik külső történetét eleveníti fel; inkább kísérlet arra, hogy évekkel később, belülről fakadóan elmondják, milyennek élték meg és hitték Jézus személyét, elmondjanak róla egy olyan igazságot, amelyet az értelmünkkel sosem találunk meg. E jelenet minden képét alighanem olyan szimbólumokként kell felfognunk, amelyek megmutatják, mi magunk hogyan érezzük magunkat. Éppen elégszer nem olyan-e az életünk, mint egy véget érni nem akaró éjszaka? Az idő csak nyúlik a hajnali szürkületig, s nem akar elmúlni; sehogy sem találunk megoldást az életünkre, a szél szembe fúj, és bármilyen derekasan markoljuk is az evezőt, nem múlik az az érzésünk, hogy egyszerűen nem haladunk. Ezt a nyugalmi helyzetet azonban rendkívül fenyegető, hiszen semmi sincs, ami valóban

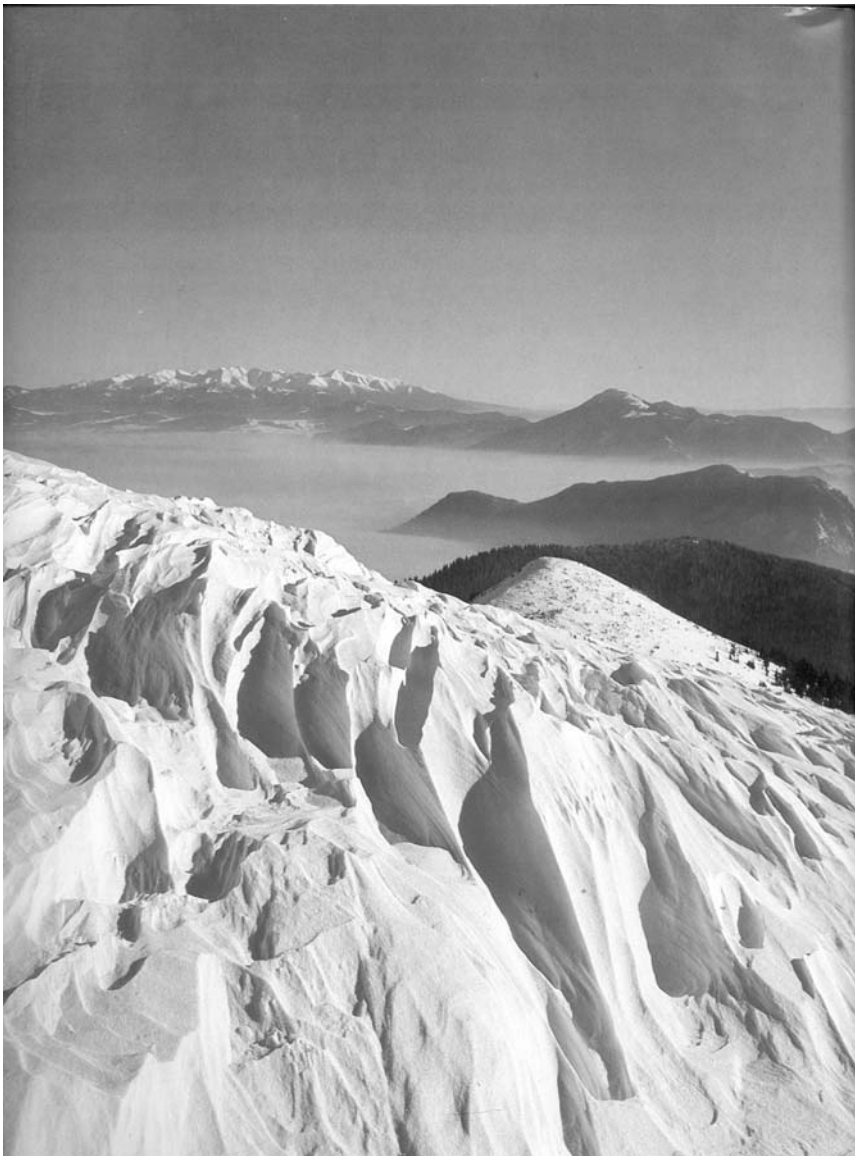
megtartana – az élet úgy tűnik fel előttünk, mint valami szakadék, mint valami tenger, mint valami sivatag, amely egészen a horizontig terjeszkedik, és bármely pillanatban képes arra, hogy nyomtalanul visszarántson minket a semmibe. És mi választ el minket a tengertől? Talán csak egy labilis, colos hajódeszka, amelyet minden valóságos hullámroham szilánkokra tördelhet. Mi a teendő, amikor így érezzük magunkat? A nappali logika szerint meg kellene próbálnunk megszorozni energiánkat, még egyszer ellenőriznünk kellene az irányt, rendbe kellene hoznunk az evezőket, s a legénység minden erejét be kellene vetni az evezésbe. De ha mindezt megpróbáltuk, és mit sem segített?

Ezek az igazságok mélyen ott élnek lelkünk belsejében, és létezik

egy olyan csodálatos tapasztalat, amelyre nemcsak a tanítványok tehetek szert Krisztus közelében, hanem általános érvényű. Még éjszakai álmunk is megváltoznak aszerint, hogyan éljük meg az embereket, és hogy vannak-e mellettünk olyan személyek, akikben legalább egy kicsit meg tudunk bízni, vagy pedig egyáltalán nincsenek már ilyen személyek. Ahhoz, hogy Jézus vízen járó alakjának vízióját láthassák, a tanítványok számára hihetetlenül fontos, hogy nem veszítették el annak tudatát, hogy a szárazföldön, ahol a föld megálljt parancsol, a hegyen, ahol az ég a földdel érintkezik, imádságba merülve Jézus időzik. Jézus személyének közelében létezik ez a hely, ez a középpont, ahol a félelem elmúlik, és az emberek kapaszkodóra találnak. Csak az a kérdés, hogyan jut el hozzánk ez a tudás, és hogyan éri el gyakran oly szorongó létünket.

Nem lehetséges-e, hogy ha valóban találkozunk azzal, ami megmenthetne minket, akkor az szó szerint kísértetnek tűnik, és abszolút abszurdnak, ha meg kellene próbálnunk arra hagyatkozni, és hogy az, amiről az imént még azt hittük, hogy ismerjük, eltorzultan és rémisztően közelít felénk?

Éppen így jelenik meg ebben az evangéliumi szakaszban Jézus alakja. Egyenesen valami rettenetes a tanítványok számára, válasz a félelmükre, de olyan válasz, amelyre nappal sosem lennének képesek: „Ne kapaszkodjatok már a csónakba, épp ellenkezőleg, hagyjatok végérvényesen veszni mindent, amit különben kapaszkodónak tartanátok! Még jobban szolgáltatok ki magatokat! Adjátok át magatokat egészen, és fenntartás nélkül tegyétek ki magatokat a szél és a hullámok veszélyeinek, teljesen védtelenül!”

Merészkedhetünk-e ilyesmire? Értelmes gondolkodásunk alapján semmi áron, álmunk üzenete szerint – ahogy azt Jézusból kiindulva álmodni merhetjük – feltétlenül. Újból és újból alkalmunk lesz megállapítani, hogy életünk valóban nagyon veszélyes pillanatait nem kerülhetjük el. Eljön az idő, amikor *nem* úszik majd gerenda életünk tengerén, lesz majd olyan veszélyhelyzet és kiszolgáltatottság, amely elől nem futhatunk el, és mégis lehetséges, hogy Krisztusra tekintve, szemünket állhatatosan arra az alakra szegezve, amely a másik partról közelít felénk, kimerészkedjünk az élet e szakadéka fölé, és alvajárókként átmenjünk rajta. Csak egy pillanatra kell elfordítanunk tekintetünket attól a személytől, aki azt mondja, amit különben csak Isten mond: „Én vagyok”, csak egy pillanatra kell félreélnünk, és észrevennünk a hullámok robajlását és rohamát, és máris egyre mélyebben süllyedünk a félelem örvényébe.

Mi más a hit, mint tovahaladni a félelem és a halál vizén, állhatatosan az Úrra tekintve? Akkor át fogjuk élni, hogy visszatalálunk ahhoz az apróságához, amibe eredetileg kapaszkodni akartunk. És mindenekelőtt azt fogjuk átélni, hogy a vihar elcsitul, az ellenszél eláll, és csend lesz.

Ne foglalkozzunk most azzal, mit tudott mondani a korai egyház néhány évtizeddel Jézus halála és feltámadása után. Ám minden egyes ember életében éppúgy érvényes, mint az egyház egészének életében: Jézusra tekintve semmilyen nagy félelem nem éri meg, hogy görcsös kapaszkodással, összegörnyedéssel és ülve maradással válaszoljunk rá, mert lehetséges, hogy átlépjük azokat a határokat, amelyekről úgy véltük, megálljt parancsolnak, és lábunkat aztán sosem járt, és látszólag járhatatlan földre tegyük. **Eugen Drewermann**

Forrás: Taten der Liebe, 1995, 58–65.

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb **2007. január 31-ig** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára – adományozóinknak köszönhetően – 200,- Ft marad, tehát az éves előfizetés **1200,- Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt 2000,- Ft*.

Többletbevételeket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címezésében Kovács László és az „Érted vagyok” nevét egyaránt tüntessék föl.